

ях / Ю.И. Лернер. – Харьков: Торсинг, 2003. – 224 с.

5.Савина Г.Н. Подход к моделированию процессов адаптированного функционирования производственных систем в контексте их экономической политики / Г.Н. Савина // *Економіст*. – 2003. – №8. – С. 38-40.

6.Самойлов М.В. Основы энергосбережения. Учебное пособие/ М.В. Самойлов, В.В. Паневчик, А.Н. Ковалев. – Минск: БГЭУ. – 2002. – 198 с.

7.Варфоломеев В. И. Алгоритмическое моделирование элементов экономических систем: практикум : учеб. пособие / В. И. Варфоломеев, С. В. Назаров ; Под ред. С. В. Назарова. – М. : Финансы и статистика, 2004. – 264 с.

Получено 18.10.2012

УДК 658.26:330.34.01

К.І.ДОКУНІНА

Харківський національний університет будівництва та архітектури

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ

Розглядаються питання, пов'язані з теоретичними аспектами формування економічного механізму енергозбереження та визначенням структури економічного механізму енергозбереження.

Рассматриваются вопросы, связанные с теоретическими аспектами формирования экономического механизма энергосбережения и определением структуры экономического механизма энергосбережения.

The article considers the issues related to the theoretical aspects of the formation of the economic mechanism of energy saving and defining the structure of the economic mechanism of energy saving.

Ключові слова: енергозбереження, економічний механізм, структура економічного механізму енергозбереження, фінансування енергозбереження.

Однією з головних проблем останніх десятиріч залишається проблема енергозбереження. В умовах незворотного виснаження світових енергетичних ресурсів, ефективні економічні, структурні та технологічні механізми актуалізують своє значення для всіх країн світу, складне соціально-економічне становище яких створює передумови для поглибленого вивчення цього питання. Не виключенням є і наша країна. Тому в сучасних умовах функціонування економіки України, дослідження економічних механізмів енергозбереження набуває особливого значення.

Поняттю «економічного механізму енергозбереження» присвячені праці таких науковців та практиків, як: Афонченкова Т.М., Чистов Ю.І., Сердюк Т.В., Райзберг Б.А., Кульман А., Маляренко В.А., Кошева Г.О., Дзяни Г.О. [1,4,5,7-9,11-14] та ін. Проте стрімка динаміка сучасного життя й теперішні складні та багато в чому невизначені процеси в економічній сфері обумовлюють необхідність подальшого дослідження теоретично-методологічного забезпечення формування економічного

механізму енергозбереження. Так, аналіз праць вищенаведених та інших авторів свідчить про те, що в сучасній літературі не має єдиного підходу до розкриття сутнісних характеристик такого механізму, і це питання залишається дискусійним.

Метою даної роботи є дослідження теоретичних аспектів формування економічного механізму енергозбереження як одного з головних інструментів раціонального та економного використання енергетичних ресурсів.

Проблемою наукового дослідження теоретичних аспектів формування економічного механізму енергозбереження є недосконалість теоретичного підґрунтя визначення формування економічного механізму енергозбереження, що обумовлюється недостатністю розроблення підходів щодо визначення економічного механізму енергозбереження.

Питання енергозбереження має велике значення для всіх верств населення та держави в цілому, тому що не вирішеність складної ситуації зі сферою енергозбереження та відсутність дієвих економічних механізмів енергозбереження в подальшому може загрожувати економічній та енергетичній безпеці України. Тому, багато вітчизняних та закордонних вчених останнім часом приділяють чимало уваги питанням, пов'язаним з економічним механізмом у сфері енергозбереження.

В сучасній літературі представлено велику кількість розробок, які містять теоретичну основу з ймовірними практичними рекомендаціями. Існує теоретичне підґрунтя поняття «економічного механізму» має достатню кількість сформованих визначень, але відсутність ефективного практичного результату дає можливість авторам досліджувати це питання в подальшому. В зв'язку з цим, доцільно перш за все, розглянути сутність поняття «економічний механізм енергозбереження» як економічної категорії.

Так, Афонченкова Т.М. визначає економічний механізм енергозбереження як «сукупність заходів, що забезпечують максимально ефективне використання енергетичного потенціалу при мінімальних питомих витратах енергії на виробництво одиниці продукції» [1]. Це визначення досить повно характеризує суть цього поняття, але обмежує характеристику цього визначення в частині «виробництва одиниці продукції», тому доцільно уточнити, що «продукція» згідно ISO [2], включає чотири категорії, це: послуги, інтелектуальна продукція, технічні засоби та перероблені матеріали. Також недостатньо зрозумілим є те, що енергетичний потенціал представляє собою сукупність потенційних можливостей щодо економії паливно-енергетичних ресурсів. Аналіз сучасних досліджень цього питання дозволяє зробити висновок, що виділяють теоретичний, технічно можливий, економічно доцільний потенціал енергозбереження

[3]. Таке визначення має в собі певну невідповідність. Оскільки в основі поняття є економічний механізм енергозбереження, повинні враховуватись економічні характеристики. Енергетичний потенціал необхідно розглядати як комплекс взаємопов'язаних складових, а це в свою чергу унеможливує розгляд даного визначення з економічної точки зору.

Чистов Ю.І. визначає механізм енергозбереження як «система інструментів, яка за певного застосування, приводиться в дію, та здійснює процес енергозбереження, за рахунок якого має надавати позитивний ефект відразу у декількох площинах, що відображає багатовекторну природу механізму» [4]. Такий підхід має дуже широке значення, застосування якого можливе в різних областях – в економіці, техніці.

Сердюк Т.В. у дослідженні організаційно-економічного механізму енергозбереження визначає його як «систему взаємопов'язаних економічних та організаційних елементів, спрямованих на активізацію економічного витрачання ПЕР, впровадження енергозберігаючих заходів з урахуванням інноваційних досягнень в галузі, як технологічних, так і продуктових» [5]. Запропонований економічний механізм енергозбереження автор поєднує з організаційною складовою, яка має досить логічне значення, бо ефективним економічним механізмам доцільно мати конкретну організаційну структуру. Але це визначення обмежується «з урахуванням інноваційних досягнень в галузі, як технологічних, так і продуктових». По перше, інновації не обмежуються тільки технологічними та продуктовими. Розрізняють кілька типів інновацій: товарна – впровадження нового продукту; технологічна – впровадження нового методу виробництва; ринкова – створення нового ринку товарів і послуг; маркетингова – освоєння нового джерела постачання сировини; управлінська – реорганізація структури управління; соціальна – впровадження заходів з метою покращення життя населення; екологічна – впровадження заходів з питань охорони довкілля [6]. Цю типологію інновацій необхідно, на нашу думку, враховувати при визначенні поняття «організаційно-економічний механізм енергозбереження». По-друге, дієвий організаційно-економічний механізм енергозбереження може і не враховувати інноваційну складову та бути ефективним і за умов сталого розвитку.

Аналіз вищенаведених визначень поняття економічний механізм енергозбереження дозволяє зробити висновок, що єдиної характеристики в сучасній літературі не має і це питання залишається дискусійним.

З точки зору формальної логіки, поняття «економічний механізм енергозбереження» складається з двох понять: економічний механізм та енергозбереження. Оскільки ці визначення взаємопов'язані, доцільно розглянути їх окремо для чіткої характеристики кожного.

В науковій літературі існує багато дефініцій поняття «економічний механізм», але питання щодо його тлумачення залишається відкритим. Так, Райзберг Б.А. має декілька визначень цього поняття. В першому випадку, економічний механізм він характеризує «як сукупність організаційних структур і конкретних форм і методів управління, а також правових норм, за допомогою яких реалізують економічні закони, здійснюється процес відтворення» [7], в іншому «як цілісна система, яка обов'язково повинна мати економічні важелі та використовуватися в якості інструментів впливу на економічні процеси підприємства» [8], в третьому «як сукупність методів і засобів впливу на економічні процеси» [9].

Перше визначення має достатньо повну характеристику. Особливо важливим є те, що в цьому понятті зосереджується увага, на визначенні економічного механізму як «сукупності». Друге поняття виявляється, на нашу думку, недостатньо зрозумілим в частині «цілісної системи, яка обов'язково повинна мати економічні важелі». Це визначення обмежується по-перше, «системою». Оскільки, система в тлумачному словнику сучасної української мови це 1) порядок, зумовлений правильним, планомірним розташуванням і взаємним зв'язком частин чого-небудь; 2) форма суспільного устрою; 3) сукупність яких не будь елементів, одиниць, частин, об'єднаних за спільною ознакою, призначенням [10]. По-друге, економічні механізми не повинні «обов'язково мати економічні важелі». На думку автора, економічний механізм може мати економічні важелі, головне щоб його складові ефективно взаємодіяли між собою. Третє визначення Райзберга Б.А. має досить широке значення, яке можливо застосувати в усіх галузях та сферах науки.

Кульман А. визначає поняття економічний механізм «як взаємозв'язок, що виникає між різними економічними явищами і процесами» [11]. Така дефініція, на нашу думку, має дуже широкий зміст, який повно характеризує і визначає окремі механізми взаємодії.

Крім того, поняття економічного механізму деякі автори визначають як систему [8], чи взаємозв'язок [10], а інші розглядають як сукупність організаційних структур, методів і засобів [7,9].

Щодо поняття «енергозбереження», то в сучасній літературі існують різні визначення.

Маляренко В.А. визначає, що енергозбереження це ефективне використання енергії на кожному етапі її виробництва і перетворення [12]. Дане трактування має достатньо змістовне значення, яке акцентує увагу на ефективному використанні енергії на кожному етапі виробництва і перетворення. Дефініція цього поняття дає можливість застосування його в різних сферах діяльності.

Кошева Г.О. характеризує енергозбереження як процес раціонального використання енергетичних ресурсів і залучення в господарський оборот поновлюваних джерел енергії з метою забезпечення енергоефективності економічного розвитку й поліпшення соціальної ситуації в країні, а також збереження екосистеми й не поновлюваних енергетичних ресурсів для майбутніх поколінь [13]. Запропоноване визначення має повну характеристику, але в частині «економічному розвитку й поліпшення соціальної ситуації в країні» стає незрозумілим «поліпшення соціальної ситуації в країні». Одне лише енергозбереження не може вирішити соціальну ситуацію в країні. Соціальна ситуація в країні зумовлюється комплексом взаємопов'язаних дій уряду та населення країни.

У праці Дзяни Г.О. енергозбереження спрямоване на кількісне зменшення споживаного ресурсу, навіть шляхом примусового обмеження [14]. Якщо примусово обмежувати енергоспоживання, то з одного боку, це дійсно по суті буде енергозбереженням, але, з іншого, такий спосіб не має конкретного механізму збереження енергетичного ресурсу. Для цілей енергозбереження, як варіант доцільно використовувати новітні технології чи альтернативні джерела енергії.

Оскільки «економічний механізм» та «енергозбереження» є поняттями, сутність яких можливо трактувати з кількох позицій, виникає необхідність уточнення значення понять.

Таким чином, на думку автора статті існує необхідність уточнення економічного механізму як сукупність дієвих економічних елементів, які мають можливість пристосування до різних процесів сучасної економіки. Економічний механізм передбачає сукупність процесів, які дають можливість розглянути та ефективно вирішити питання економічного характеру, які виникають в сучасній економіці.

Енергозбереження являє собою комплекс визначених та послідовних дій, в результаті яких досягається позитивний (економічний) результат використання енергетичних ресурсів.

Економічний механізм енергозбереження спрямований на забезпечення ефективної реалізації програм енергозбереження. Об'єктом застосування економічного механізму енергозбереження виступає сфера енергозбереження як на державному рівні, так і підприємствах зокрема. Таким чином, на думку автора існує необхідність в уточненому визначенні економічного механізму енергозбереження як сукупність дієвих економічних заходів, за допомогою яких забезпечується ефективна реалізація процесу енергозбереження.

Оскільки економічний механізм енергозбереження представляє собою сукупність економічних заходів, необхідно розглянути складові механізму енергозбереження. Структура механізму енергозбереження

передбачає правовий, організаційно-управлінський, економічний та технічний аспект, взаємодія яких в кінці повинна мати позитивний економічний результат.

Економічний механізм енергозбереження реалізується за допомогою сукупності заходів, в тому числі і інструментів, за допомогою яких забезпечується досягнення економічних результатів. Інструментами економічного механізму енергозбереження є:

- 1) пільги та кредити;
- 2) ціни та тарифи;
- 3) інвестиції;
- 4) фінансування енергозберігаючих проектів як з боку підприємств, так і бюджетів.

При переході до ринкових відносин, економічної самостійності підприємств роль держави в управлінні енергозбереженням перш за все зводиться до створення умов зацікавленості в його здійсненні. Поряд з тим, що основи енергозбереження закладаються на рівні держави, регіону, галузі, ефективність виявлення та використання резервів економії все більше залежить безпосередньо від підприємств [15].

Дієвим фактором має бути надання додаткових пільг щодо оподаткування прибутку, який використовується на технічне оновлення, модернізацію тощо. Цей прибуток повинен бути виведений з системи оподаткування, оскільки він витрачається на інноваційний розвиток фірми і тим самим сприяє збагаченню держави. В системі оподаткування повинно бути передбачено, що всі витрати, які несе підприємець по реалізації енергозберігаючих заходів, зменшують суму податків з його доходів за поточний період або в майбутньому [16]. Прибуток виробників енергозберігаючого обладнання, засобів контролю за витрачанням ресурсів також повинен обкладатись за пониженими податковими ставками або на 2-3 роки взагалі звільнюватися від податку. Пільгове оподаткування прибутку, отриманого за рахунок раціонального використання ПЕР, прибутку, отриманого від реалізації енергозберігаючої продукції, в кінцевому результаті принесе ще більший дохід у формі прибуткового податку, який збільшиться на величину зниження валових витрат виробництва, що відбудеться внаслідок реалізації енергозберігаючих заходів на підприємстві [15].

На підприємствах, які впроваджують енергозберігаючі технології, використовують відновлювальні джерела енергії слід застосовувати пільгове фінансування. Як конкретні заходи можна рекомендувати надання пільгового кредиту підприємствам, які купують ресурсозберігаюче обладнання, також надання підприємцям можливості отримувати

знижки на придбання обладнання, устаткування, будівельні матеріали і конструкції, яке є високоенергоефективними [15].

Механізм надання пільгових кредитів (без відсотків або з низькими процентними ставками), має враховувати умови відшкодування банку витрат для видачі таких позик за рахунок коштів органів, які приймають рішення щодо падання пільг по кредитуванню: державного і регіональних фондів енергозбереження, місцевих бюджетів та позабюджетних фондів. Тут ще раз виявляється необхідність ретельної експертизи проектів фондами енергозбереження, яка б забезпечувала гарантовану економію ресурсів, котрі потім спрямовуються на погашення кредиту, адже в цьому випадку фонд виступає гарантом перед банком [15].

Держава повинна реалізовувати заходи, що стимулюють кредитування підприємств вітчизняними комерційними банками. Це може бути забезпечено шляхом пропорційного цьому кредитуванню зниження вимог резервування, скасування або зменшення податків па прибуток по кредитах [15].

Хоча в розвинених країнах застосування прискореної амортизації є одним з традиційних шляхів поживлення інвестиційної діяльності підприємств, спрямованої на відтворення основних фондів, офіційні статистичні дані щодо фінансових результатів діяльності вітчизняних підприємств свідчать, що для переважної більшості з них цей спосіб залучення фінансових ресурсів може бути придатним тільки в перспективі, якщо покращиться їх становище за допомогою інших методів, оскільки застосування прискореної амортизації тільки збільшуватиме негативний результат діяльності підприємств, погіршуватиме фінансові показники підприємства та зменшуватиме їх стійкість та відповідно цінність для інвесторів [15].

Оскільки розвиток енергозбереження потребує залучення фінансових коштів, фінансування енергозберігаючих заходів може здійснюватись з кількох джерел, а саме, за рахунок власних коштів підприємств, за рахунок коштів держави та за рахунок залучення позабюджетних інвестицій. В умовах ринкової економіки підприємства частіше орієнтуються на власні інвестиції і несуть повну відповідальність за ефективне використання коштів. Участь держави в такій ситуації повинна складатись в розгляді можливих джерел і умов фінансування і в забезпеченні заходів по стимулюванню таких інвестицій. Проте в умовах перехідної економіки, коли одним з найдефіцитніших ресурсів є саме фінансові засоби, без залучення державних навряд вдасться широко запровадити процес енергозбереження [17-20].

В цілому, оскільки реалізація енергозберігаючих заходів, як правило, являє собою звичайний процес інвестування, тільки відповідної кон-

кретної спрямованості, поживленню цього процесу на підприємствах може сприяти активізація механізмів, що забезпечують збільшення обсягів інвестування за рахунок власних коштів. Для цього може застосовуватись прискорена амортизація основних фондів, адже внаслідок швидкого накопичування амортизаційного фонду відбуватиметься активніша заміна неефективного обладнання на більш енергоефективне.

В разі реалізації енергозберігаючого інвестиційного проекту за рахунок переважно власних коштів або запозичених на загальних засадах, стимулювання енергозберігаючих процесів з боку держави доцільно проводити за допомогою пільгового оподаткування прибутку підприємств після реалізації енергозберігаючого інвестиційного проекту [21].

Враховуючи досвід ЄС стосовно встановлення цін на енергетичні ресурси, в Україні пропонується створення законодавчих підстав запровадження такого порядку утворення споживчих цін на паливно-енергетичні ресурси, який би базувався на принципах: встановлення цін на паливно-енергетичні ресурси на основі їх реальної вартості, що будуть стимулювати максимальне скорочення витрат паливно-енергетичних ресурсів та їх нераціональне споживання; заохочення поставальників паливно-енергетичних ресурсів до встановлення та застосування структури тарифів, що буде стимулювати зниження скорочення їх споживання; врахування у споживчих цінах енергозберігаючої складової ціни на паливно-енергетичні ресурси; коригування споживчих цін в залежності від якості паливно-енергетичних ресурсів [22].

Серед альтернативних джерел та механізмів фінансування енергозбереження слід виділити таке нове поняття для української економіки, як енергозберігаючі сервісні компанії [23], які в усьому світі відомі як компанії, що за власний рахунок або за рахунок залучених коштів реалізують проекти по зниженню енергоспоживання на підприємствах або в будинках замовника. Енергосервісна компанія гарантує клієнту певний рівень енергозбереження і повертає інвестиції, отримуючи при цьому прибуток за рахунок частини коштів, які замовник починає економити на оплаті за енергоресурси. При цьому замовник, не вкладаючи власних коштів, отримує гарантовану економію. У 2000 році з'явився перший практичний досвід діяльності цієї компанії, який свідчить, що в Україні, попри недосконалість законодавчої бази і досить високі кредитні ставки, є значний ринок для розгортання діяльності енергозберігаючих сервісних компаній [15].

Узагальнюючи результати дослідження теоретичних аспектів щодо економічного механізму енергозбереження як інструмента раціонального та економного використання енергетичних ресурсів, зроблені наступні висновки:

- встановлено, що проблемою наукового дослідження теоретичних аспектів формування економічного механізму енергозбереження є неадекватність теоретичного підґрунтя визначення економічного механізму енергозбереження;

- розглянута сутність понять «економічний механізм», «енергозбереження» та «економічний механізм» як економічної категорії, визначено сутнісні характеристики економічного механізму та енергозбереження, що дозволило розкрити економічний зміст економічного механізму, енергозбереження та економічного механізму енергозбереження;

- уточнено визначення поняття економічний механізм енергозбереження через розкриття суттєвих ознак понять економічний механізм та енергозбереження, що, на відміну від інших визначень, дозволяє застосувати цей термін в усіх сферах діяльності суспільства;

- визначена структура економічного механізму енергозбереження та уточнені складові економічного механізму енергозбереження, зокрема, пільги та кредити, ціни та тарифи, інвестиції, фінансування енергозберігаючих проєктів як з боку підприємств, так і бюджетів.

1. Формування економічного механізму енергозбереження сільськогосподарськими підприємствами: автореф. дис. ... / Т.М.Афонченкова; ПВНЗ Європ.ун-т. – К., 2008. – 22 с.
2. ДСТУ ISO 9000-2001. [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.zntu.edu.ua/base/i2/iff/k3/ukr/welding/guide/iso/iso9000.htm.

3. Запухляк І.Б. Оцінка потенціалу енергозбереження вітчизняних газотранспортних підприємств. Теоретичні та прикладні питання економіки: зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К.: Вип. 22. – 2010. – С.227-235.

4. Чистов Ю.І. Сутність механізму енергозбереження та його багатогранна природа. Вісник Хмельницького національного університету. – 2010, №5. – Т4. – С.341-344.

5. Сердюк Т.В. Організаційно-економічний механізм енергозбереження в промисловості. Монографія. УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2005. – 154 с.

6. Інновації. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>.

7. Райзберг Б.А. Современный экономический словарь. – М.:1996. – 496 с.

8. Райзберг Б.А., Лозовский Л.М., Стародубцева Б.А. Современный экономический словарь. – М.: 1996. – 496 с.

9. Райзберг Б.А. Современный экономический словарь / Б.А. Райзберг. М.: ИНФРАМ, 2007. – 495 с.

10. Тлумачний словник сучасної української мови. Л.П.Коврига, Т.В. Ковальова, В.Д.Пономаренко / За ред.доктора філологічних наук, проф. В.С.Калашника. – Харків: Беркар-книга, 2005. – 800 с.

11. Экономические механизмы / А. Кульман; пер. фр.: Е.П.Островская, ред.:Н.И.Хрусталева. – М.:Прогресс-Универс, 1993. – 189 с.

12. Енергозбереження та енергетичний аудит: навч. посіб. / В.А. Маляренко, І.А. Немировський. – Харків: НТУ «ХП», 2010. – 341 с.

13. Державні механізми управління енергозбереженням: автореф. дис.../ Г.О.Кошева; Донецьк. держ. ун-т упр. – Донецьк, 2011. – 20 с.

14. Удосконалення механізмів реалізації державної політики у сфері енергозбереження України (соціально-екологічний аспект): автореф. дис... / Г.О.Дзяна;

Нац.акад.держ.упр. при Президентові України, Львів.регіон. ін.-т держ. Упр. – Львів, 2008. – 21 с.

15.Докуніна К.І. Механізми адаптації підприємства до впровадження політики енергозбереження. Вісник НТУ «ХПІ». 36 наук.праць. Темат.випуск: Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Харків:НТУ«ХПІ», 2012. – №04. – С. 72-79.

16.Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств». [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.uazakon.com.

17.Суходоля О.М. Розвиток нормативно-правової бази енергозбереження та створення механізмів фінансового забезпечення енергозберігаючих проектів. [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.esco-ecosys.narod.ru.

18.Суходоля О.М. Механізми фінансування енергозберігаючих проектів у ринкових умовах господарювання. [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.esco-ecosys.narod.ru/2003_12/art03.htm.

19.Суходоля О.М. Розвиток механізмів енергозбереження у регіонах. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://esco-ecosys.narod.ru/2002_2/art38.htm.

20.Про ефективність інвестицій в енергозбереження України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.tecom.com.ua.

21.Сердюк Т.В. Організаційно-економічний механізм енергозбереження в промисловості. Монографія. – Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2005. – 154 с.

22.Суходоля О.М. Україна на шляху до Європи: адаптація законодавства у сфері енергозбереження до вимог законодавства Європейського Союзу. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://esco-ecosys.narod.ru/2005_3/art28.htm.

23.Суходоля О.М. Механізми фінансування енергозберігаючих проектів у ринкових умовах господарювання. [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.esco-ecosys.narod.ru/2003_12/art03.htm.

Отримано 23.10.2012

УДК 330.131.5:338.45

С.В.ПОНОМАРЬОВ

Харківський національний університет радіоелектроніки

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ПЕК УКРАЇНИ

Визначено чинники, що впливають на економічну ефективність енергозберігаючих заходів на підприємствах Міністерства енергетики та вугільної промисловості України, оцінено ступінь їх впливу.

Определены факторы, влияющие на экономическую эффективность энергосберегающих мероприятий на предприятиях Министерства энергетики и угольной промышленности Украины, оценена степень их влияния.

The factors that influence on energy-saving measures economic efficiency on enterprises of Ministry of Energy and Coal Industry of Ukraine are certain in the article, the degree of their influence is appraised.

Ключові слова: енергоефективність, паливно-енергетичні ресурси, вугледобувні підприємства, енергоемність, електроенергія.

В офіційних програмних документах, а також у науковій літературі поширеною є думка про те, що державні дотації, які надаються вугледо-